

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

‘MIJN LIEFSTEN JAN’

Een Wereldoorlog I - drama

door

1880

Peter Kremel

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen

2017

Nr.3401

PERSONAGES

(2 heren)

JAN, een Belgische soldaat :

HANS, een Duitse soldaat :

DECOR

Bomkrater WO I. Het decor is de helft van een zanderige bomkrater met oplopende achterwand.

REKWISIETEN

Volledige uitrusting soldaten Duitse en Belgische WOI. Gasmaskers. Projector en wit scherm. Piano/Accordeon livemuziek. Zangeres (sopraan) eventueel met koor.

KORTE INHOUD

Wereldoorlog I, de IJzer, een bomkrater tussen de twee linies. Het verhaal van Jan, een jonge Vlaamse soldaat die, door het bombardement en de beschietingen, moet schuilen in een bomkrater en Hans een jonge Duitse soldaat die, in de buik geraakt door een schrapnel, in dezelfde bomkrater ligt te sterven. Het verhaal van twee jonge mensen die tegen wil en dank in de smerige oorlog terecht zijn gekomen en uiteindelijk als kanonnenvoer telkens opnieuw door hun meerderen naar de vijand worden gestuurd. Een brief van hun moeder brengt beide soldaten dicht bij elkaar en verbindt hen op een zeer speciale manier.

‘Mijn liefsten Jan’ is een realistisch stuk over twee jonge mensen tijdens Wereldoorlog I die de waanzin van de oorlog aan den lijve ondervinden. Het doet ook nadenken over de absurditeit van elke oorlog. Het is een rauw stuk met een hart, omkaderd met livemuziek en projecties uit Wereldoorlog I. Voor het publiek is het ‘beleeftheater’, ze moeten zich in de sfeer van het oorlogsgeweld voelen. Daarom wordt dit stuk best in geen al te groot theater gespeeld.

Scène 1

(Tijdens het binnenkomen van de toeschouwers wordt er live piano of accordeon gespeeld en gezongen (soliste). Suggestie: 'Leise tönt die Abendglöcke' van Ernie Mangold of de Nederlandstalige vertaling van De Zangeres zonder Naam: 'Achter in het stille klooster'. <https://www.youtube.com/watch?v=IaS0KtaRieY>)

Lied : Achter in het stille klooster

Zachtjes klinkt het avondklokje,
 Alles keert ter ruste weer,
 Vogels zingen treurige liederen (x2)
 't Zonlicht daalt in het westen neer.

Achter in het stille klooster,
 Zusters in hun stille dracht,
 Zij verplegen daar de lijdens (x2)
 Die gewond zijn aangebracht.

Beide deuren staan wijd open,
 En een zuster treedt daarin,
 Met een jongeling in haar armen (x2)
 Die nooit weer ten strijde ging.

Beide benen afgeschoten
 en daarbij de rechterhand
 Want hij had zo trouw gestreden (x2)
 Voor zijn dierbaar vaderland.

Achter in 't stille klooster,
 Klopt een droeve moeder aan,

Ligt mijn zoon hier, zwaar gewond soms? (x2)

'k zou zo gaarne tot hem gaan.

Arme moeder sprak de zuster,

Uwe zoon, hij is niet meer,

Al zijn lijden is geweken (x2)

Hij stierf voor zijn land en eer.

In de kamer aangekomen,

Nam zij 't witte doodskleed af,

En in tranen, valt zij neder (x2)

Delf voor hem en mij een graf.

Op het kerkhof ligt begraven,

Ene moeder met haar zoon,

En nu strijden, zij voor eeuwig (x2)

Ja, voor eeuwig voor Gods troon.

(Het is donker. Na het liedje het geluid van een officiersfluitje dat de aanval inzet. Projectie: beelden van soldaten die uit de loopgraven klauteren en ten aanval trekken. Het geluid van aanvallende soldaten, mitrailleurs, fluitende kogels, ontploffingen. Lichtflitsen en het overdonderende lawaai van inslaande bommen. Het geschreeuw van de officieren en het gehuil van de gewonden en stervenden. In het licht van de flitsen, de krater. Op de grond aan de zijkant van de krater ligt een 'dode' Duitser op zijn buik. Tijdens dat tumult komt over de rand van de bomkrater een Belgisch soldaat gerold. Hij is angstig en kruipt in foetushouding, Handen aan de oren, geweer tussen zijn armen en benen geprangd tegen de rand van de krater. Daar blijft hij tijdens de aanval bevend liggen. Hij heeft de Duitser niet gezien.)

(Fade-out.)

Scène 2

(Het is ochtend. Het gebulder van de kanonnen is gestopt. Het is rustig. De Belgische soldaat wordt wakker. Hij wil terug naar zijn eenheid en kruipt haastig recht. Hij kijkt over de rand van de krater en wil vertrekken. Een schot weerklinkt waardoor hij snel terug in de bomkrater valt. Hij is nu vooral even met zichzelf bezig. Hij vloekt.)

JAN : Verdomme!

(Jan kruipt zenuwachtig terug tegen de wand van de krater omhoog. Hij kijkt weer even over de rand heen. Een schot weerklinkt. Weer duikt Jan in de krater. Hij werpt zijn helm van pure frustratie tegen de grond.)

Stomme oorlog!

(Hij zet zich op zijn hurken en verbergt zijn gezicht in zijn handen. Plots roept hij hard en vol frustratie.)

Klotenoorlog!

(Hij begint stil te snikken en staart naar de grond. Plots het geluid van een ontploffende obus in de omgeving. Jan schrikt en werpt zich terug in foetushouding tegen de rand van de krater. Hij beeft enorm. Plots weer een obus en nog één. Jan kruipt nog meer in foetushouding en steekt zijn vingers in zijn oren.)

Stop! Stop! Stop! Godverdomme stooooop! Klootzakken, klotenoorlog!

LIED : Duizend Soldaten (Willem Vermandere.)

As je van z'n leven in de Westhoek passeerd
deur regen en noorderwinden
keerd omme den tijd a j'ahier passeerd
den oorlog ga j'hier were vinden

Ja 't is den oorlog da j'hier were vind
en 't graf van duizend soldaten
altijd iemands vader altijd iemands kind
nu doodstille godverlaten

Laat de bomen nu maar zwijgen
en da 't gras niets verteld
en de wind moet ook maar ni' zingen
da julderen dood tot niets hee' geteld
dat waren al te schrikkelijke dingen

Seg, 't gaat al goed der is welvaart in 't land
en de vrede ligt vast in de wetten
we maken wel wapens maar meh' veel mere verstand
maar zjust om den oorlog te beletten

En grote raketten atoom in den top
we meugen toch experimenteren
we mikken wel ne keer na mekaar z'ne kop
mor zjust om ons t'amuseren

A je van ze leven in de westhoek passeerd
deur regen en noorderwinden
keerd omme den tijd a j'ahier passeerd
den oorlog ga j'hier were vinden

Ja 't is den oorlog da j'hier were vind
 en 't graf van duizend soldaten
 altijd iemands vader altijd iemands kind
 duizend en duizend soldaten
 duizend en duizend soldaten
 duizend en duizend soldaten
 en nog duizend en duizend soldaten...

(Terwijl de kanonnen en geschut op achtergrond hoorbaar blijven en langzaam uitfaden. Het liedje stopt. Jan beeft nog steeds en komt langzaam weer bij zinnen en uit zijn foetushouding. Hij tracht zich even te ontspannen en tot rust te komen door met zijn rug en ogen toe tegen de rand van de krater aan te liggen. Hij is in zichzelf, onverstaaanbaar voor het publiek, aan het prevelen. Hij opent even daarna langzaam zijn ogen en kijkt naar de hemel en dan weer naar de grond. Hij kijkt rond en ziet de Duitser liggen. Hij schrikt, zoekt zijn wapen dat een meter van hem af ligt en kruipt in de andere hoek van de krater waar hij bevend en met de geweerloop op de Duitser gericht en zonder hem uit het oog te verliezen, blijft zitten. Na enige tijd, wanneer hij merkt dat er geen beweging in de Duitser zit, nadert hij met bevende handen, zijn bajonet op zijn geweer, behoedzaam de Duitser. Hij prikt hem in zijn rug. De Duitser beweegt niet. Hij prikt nogmaals. Dan duwt hij hem enkele malen met zijn voet om te zien of hij werkelijk dood is. Nog steeds geen beweging. Jan neemt het geweer dat naast de Duitser ligt en werpt het naar de andere kant van de krater. Hij zet zich naast de Duitser en blijft hem bekijken. Hij beeft nog steeds. Jan bekijkt zijn bevende handen en steekt ze weg in zijn zakken. Het geweer steekt tussen zijn benen. Hij bekijkt de Duitser opnieuw. Hij schudt het hoofd en er komt een uitdrukking van haat op zijn gezicht. Eerst fluistert hij en gaat dan crescendo in zijn woorden tot hij roept)

JAN : Rotzak!.....rotzak!.....rotzak! .....rotzak!.....vuile smerige rotzak!

(Spuwt op de Duitser.)

Creperen.....creperen moesten ze allemaal de vuil Fritzen. Ze uiteenrijten, in stukken snijden, verbranden. ... Branden in de hel! ....Rotzakken!

(Jan tracht zijn woede onder controle te houden wat hem amper lukt.)

Hoeveel? ....Vooruit zeg het ! Hoeveel?

(Hij staat recht en schopt de Duitser in zijn zij.)

Hoeveel? Wilt ge 't niet zeggen? Hoort ge niet goed? Moet ik het in uw oor fluisteren.

(Jan knielt en gaat met zijn mond tot vlakbij het oor van de Duitser.)

Hoeveel Fritz? Hoeveel hebt ge er al kapotgemaakt? Hé Fritz! Hoeveel van mijn kameraden?

(Jan staat terug recht.)

Durft ge 't niet zeggen? Of wilt ge 't niet zeggen?.... Hoerenjong!

(Hij geeft hem nog een schop in zijn zij. Jan gaat met zijn rug naar het publiek staan, doet zijn rits open.)

Hier zie! Pissen, dat is wat ik op Fritzen doe. God's afvalligen dopen met het gezegend water uit Onze-Lieve-Heer zijn blaas. Als ge berouw hebt moogt ge misschien efkens door 't venster van Zijne hemel loeren. Vuilen Duits!

(Jan probeert te plassen. Hij staat wat te schudden maar het lukt niet.)

Allez....verdomme het komt niet.....

(Hij doet zijn rits terug dicht.)

Ziet ge Fritz, zelfs Onze-Lieve-Heer heeft u verlaten. Hij wil u niet dopen. Bij Hem moet ge niet gaan aankloppen. 't Zal de hel worden gelijk voor alle Duitse zwijnen.

(Jan gaat weer op zijn achterwerk in het zand zitten. Hij blijft naar de Duitser staren.)

Ge stinkt, Fritz!.... Ge stinkt naar rottend vlees ....naar de dood, ... Naar solfer.... Naar den Duivel!....

(Jan grijpt zijn geweer en doet de bajonet er terug af. Hij kijkt zijn geweer na en begint het zenuwachtig wat op te poetsen met een doekje dat hij uit zijn zak heeft gehaald. Terwijl hij daarmee bezig is:)

Hoe lang ligt ge hier al hé... Fritz! Hoe lang? .....Waar hebben ze u geraakt?.... hé Fritz! Waar? In uwe kop..... uwe buik.... uw hart?.... Nee, niet daar....dat kan niet, Fritzen hebben geen hart! .....In uw kloten, daar moeten ze u schieten.....In uw kloten....Allemaal.... in hun kloten. Dat ze geen klein Fritzkes meer kunnen maken en den oorlog rap gedaan is. .... Ja, in hun twee grote vieze vettige kloten. Rotzak!

(Jan wrijft nu wat sneller en harder met een doekje over de loop van zijn geweer. Plots weer gebulder van kanonnen en inslagen van bommen. Jan, zot van angst, kruipt vierklauwens naar de rand van de krater en legt zich weer bevend in foetushouding tegen de rand, geweer tussen zijn benen, vingers in zijn oren. Het kanonnengebulder en de inslagen minderen en stoppen. Langzaam komt Jan uit zijn foetushouding. Hij zet zich met zijn knieën hoog opgetrokken en zijn hoofd tussen zijn knieën . Hij staart naar de Duitser, zijn

gezicht vol haat. Jan gaat plots met één van zijn handen in zijn zakken. Hij haalt er bevend een lucifer uit. Hij zoekt verder naar een sigaret. Hij vindt er echter geen.)

Verdomme. Waar heb ik die nu....

(Hij zoekt verder, opent zijn mantel en graait zenuwachtig in alle zakken. Plots houdt hij in. Hij vindt iets in zijn binnenzak. Het is een brief van zijn moeder. Jan stopt zijn zoektocht naar sigaretten en begint de brief te lezen. Je hoort zijn opgenomen stem die de brief voorleest.)

Mijn liefsten Jan,

Ik schrijf u dezen brief om te zeggen dat wij u missen. Wanneer komt gij weer naar huize? Den oorlog duurt voor ons veel ten lange. Wanneer schrijft gij ons nog eens om teken van leven te geven? Wij zijn bezorgd om u ....

(Jan laat de brief zakken en staart voor zich uit.)

JAN : Teken van leven.....leef ik nog?

(Jan staat recht. Hij steekt de brief nonchalant in zijn jaszak en kijkt naar de Duitser.)

Leef ik nog, Fritz? Hé, zeg het mij ....leef ik nog? Wat is dat .... Leven? Fritz? Wat is dat?.... Gij gaat mij dat niet vertellen hé! Ik zou het trouwens niet allemaal verstaan. Ik zou het niet willen verstaan! Vertellen kunt gij het mij toch niet meer. ....Want gij hé...gij zijt nen dode Fritz! ..... en ‘den enigen goeden Fritz is eenen doden Fritz’! Dus....gij... gij zijt eenen goeden Fritz. Pfft! Klootzak!

(Jan begint nu zenuwachtig in de jaszakken van de Duitser te zoeken.)